

Dr. Detre Csaba
HUN SZAVAK, SZÖVEGEK - 2.
magyar fonetikus átírásban, örmény (I) ill. görög (K) szövegek alapján
– Részlet egy kiadásra váró könyvből –

Talán a magyar őstörténetkutatás legjelentősebb dokumentumaiba tekinthet bele az Olvasó az alábbiakban három részben ismertetendő hun-magyar nyelvi anyag által.

A magyar nyelv- és történettudomány idegen érdekek és elvárások szerinti másfél évszázados vesszőfutása után kerülhet most a magyar olvasó és a tudósvilág elé azoknak a kéziratoknak a kincse, amelyek létéről másfél évszázaddal ezelőtt is tudtak némelyek, de folyamatosan, tudatosan – akadémikusan – agyonhallgattak!

Az alábbi hun nyelvi anyag először a www.kitalaltkozepkor.hu/hun_szavak.html c. honlapon jelent meg Detre Csaba „passzív kiszivároztatásának” köszönhetően, majd internetes fórumokon is feltűnt (pl. Gondola), aztán a Turán c. folyóirat 2004. március - áprilisi számában jelent meg nyomtatásban; újabb kiadása volt a Bérczi Szaniszló és Detre Csaba által közösen megjelentetett A hunok művészete című képes kifestőkönyvben, újabban pedig a Kőrösi Csoma Sándor Közművelődési Társaság kiadásában látott napvilágot 2005-ben – a Kőrösi Csoma Sándor és Kelet népei című tanulmánykötetben.

A hun-magyar nyelvi anyagból feltáruló világnak már első rátekintésre is olyan szembeötlő és messzire vezető tanulságai vannak, mint pl. a "sumér őshaza" jelentésre utalóak:

- Mezopotámia: Isurrukh
- mezopotámiai: isurrukhi
- dédapa, ősapa: ise
- állam: urrukh
- Nyugati Birodalom: Nisurrukh
- Római birodalom: Rimurrukh

Arról nem is beszélve, hogy a szójegyzékből minden nyelvészeti hókuszpókusz nélkül szembetűnik az 1000 évvel az eddig ismert nyelvemlékeink előtti magyar nyelv a maga teljes díszeiben!

Mindeközben pedig a Magyar Akadémia úgy hallgat, mintha némelyek a saját halálos ítéletüket kellene hogy megírják, ha erről véleményt formálnának – ami valószínűleg szakmai értelemben közel jár a valósághoz...

– Horváth Alpár –

(folytatás előző lapszámunkból)

Csillagok:

Csillag: azdigh(I)

Nap: Napi(I,K)

Sírius: Szuoi(I)

Vega: Aveni(I)

Arcturus: Szureni(I)

Capella: Golkeni(I)
Antares: Vereni(I)
Fomalhaut: Fomalhaut(I)
Rigel: Zarugh(I)
Bethelgeuze: Bethelgeuze(I)
Altair: Athaira(I)
Aldebaran: Aldebaran(I)
Polaris: Egazdigh(I)
Regulus: Bájnekheni(I)
Spica: Memazdigh, Meme(I)
Pollux: Jerkeni(I)
Castor: Jerkaielo(I)
Dheneb: Arana(I)
Procyon: Somaielo(I)
Hamal: Azrateni(I)
Seratan: Ktüteni(I)
Mezartim: Oredeteni(I)

Csillagképek:

Általános megjegyzés: A hun csillagképek formálása nem megegyező aeg egyiptomi-mezopotámiai-görög-arab csillagképekkel, inkább mutat hasonlóságot a kínai formációkkal. Ez vonatozik az állatövi csillagképekre is. Az alábbiakban a hun csillagkép megjelölés mellet feltüntejük a mai csillagászati megnevezést is.

A +-el jelzett csillagképnevek jelentését nem ismerjük

Tejút: Éjalana(I)

Ursa Maior (Göncöl-szekér): Lubba (kanál)I

Orion: Würen(I)+ (talán valamiféle őr)

Geimini (Ikrek): Jerku(I) - itt a név megegyezik a mai asztronómiai megnevezéssel.

Cassiopeia: Bollob(I)+

Draco: Sas(I) jelentése: sas

Corona Borealis: Einaia(I)+

Leo: Kutha(I) jelentése: kutya

Cygnus: Gize(I) jelentése: kereszt

Sagittarius: Vijesi(I), jelentése: íjász

Scorpius: Jijeti(I)+ (talán: rák)

Aries: Doitieloia(I)+

Auriga: Pszak(I) jelentése: koszorú

Taurus: Bara(I), jelentése: lándzsa

Virgo: Virágh(I), jelentése: virág

Capricornus: Beka(I) jelentése: béka

Canis Maior: Chun(I,K) jelentése férfi, harcos

Aquila: Viju(I), jelentése: íj

Delphinus: Kalujnidzsiszegh(I) jelentése: rombusz

Bolygók:

Hold: (H)Aji(I)

Vénusz(bolygó): Feni(I)

Marsz(bolygó): Verilun(I)

Jupiter(bolygó): Prálun(I)

Szturnusz(bolygó): Jalalun(I)

Időszakok:

év: or

nap(idő): bi(I), gin(nappal)(I)

TUDOMÁNYOK, TUDOMÁNYOS ESZKÖZÖK:

tudás: tued(I)

tudomány: tuedekh(I)

filozófia: bügüctued, bügücsszirtild(I)

könyv: kuna, tuedjülemild(I)

történelem: volgildid, volgildtued(I)

Szerszámok, fegyverek:

fegyver (vérontó eszköz): pegüveri(I)

kard: szurr(I)

sarló: sarlagh(I)

pajzs: vapa(I)

lándzsa: bara(I)

íj: viju(I), íjász: vijesi(I)

íjhúr, ideg: itekh(I)

nyíl: neil(I)

tegez: thegisz(I)

parittyá: guzi(I)

kés: saku, szaku(I)

buzogány: tumba(I)

balta: balta(I)

kapa: taka(I)

sisak: sisak(I)

fejvédő kendő, fátyol(?), amelyet a koszorú alá tesznek: thaga(I)

ágy: gaja(I)

üst: hüstí(I)

amfora, agyagtartály: dengi(I)

kehely: glandi(I)

kulacs: budga(I)

kulacs dugója: thum(I)

öv: vüvi(I)

sátor: satur(I)

asztal: szeghán(I)

hurok: kirta(I)

kanál: luppa(l)

Italok:

ital: hü mild(I)

bor: bor(I)

tea: csaj(I)

Ételek:

étel: hetild(I) etimológiai eredete: lételem

hús: kiszú(I)

zsír, vaj(?), faggyú(?): voje(I)

tojás: moni(I)

étkezés: pala(I), étkezni, falni: palin(I)

Cselekedetek:

harc, háború: viti(I)

harcoló, harcos: vitesi(I)

érkező, (el)jövendő: jüvendegh(I)

élő: eleved, elevesi(személy)(I)

üzenet: isztild(I)

si, sivi(I): ütés, csapás

háború (nagy): patera(I)

vadászat: báildi(I): nagy, királyi vadászat: edibáldi(I)

vadászni: báilden:(I)

báili, báildesi: vadász(I)

üldözés: ildi(I)

üldözni: ilden(I), üldöző: ildesi (személy), ildágh (ált.)(I), üldözött: ildáth(I)

vmit előidéz, kiváltó, előhívó, kiváltó: pegun(I)

rajtaütés: bendi, bendikh(I)

(el)felejtés: velge, velgete, (el)fejeteni: velgetin(I)

metszés, tépés: eju(I), vmit metszeni, harántolni: ejen(I), evezés: ejuvezi, ejuveszi(I), evezni: ejuveszin(I),

evező(eszköz): ejuveszild, ejuvezild(I), evező(ember): ejuveszigh(I)

ásás: asild(I), ásatás: asatild(I), ásni: asin(I), asatin(I): ásatni, ásó(eszköz): asava(I), ásó(ember): asagh, asesi(I)

vendég: vünd(I)

vendégség: vündild(I)

tánc: turda(I), táncolni: turdin(I), szent tánc: ruba(I)

guzin: parittyázni, parittyával löni(I)

Elvont fogalmak:

kezdet, őszállapot, „arkhé“(gör.): esziszkü(K)

koszorú, korona: pszak(I, megjegyzés: u.a. mint az örményben)

Világ: Asar(I)

összes: asresi(I)

egész: idzsesei (v.ö.: idzsi=egy)(I)

gömb: theke(I), gömbölyű: thekild(I)
egyenes, igaz: ughi(I)
szám: szan
egyenes geometriai értelemben: idzsid(I)
sík geometriai értelemben: ktünid(I)
háromszög: chormuszegh(I)
négyzet: nidzsiszegh(I)
széles: baste(I)
igazhit: ughihara(I)
élet, életkör, élettér: elve(I)
halál: jala(I)
szellem: cháá(I)
idő(mint folyamat): volgild(I)
ősz(évszak): szüvisz(I)
rés, lyuk: rási(I)
üreg: erig(I)
magasság, magaslat: hega(I)
szabadság: ijjú(I), szabad idő, hely, akarat: ijuld(I), szabad ember hazati(I)
fél (két oldalból egy, u.a. mint nagy). péle(I)
ész: esze(I)
tanúbizonyosság: zedauwajild(I, lásd:Tizeszava)
tiszt: timid(I), tisztaság: timsild(I)
kanyar: kompu(I)
vég, vége vminek: verdzse(I)
baj: bú(I)
rossz szellem, rém: rime(I)

Névmások:

ez: ejsz(I)
az: ojsz(I)
az (ott távol): oti, ote, ota(I)
valamennyi: amenda(I), amenu(I): az összes, egy halmaz minden tagja, valószínűleg főnév és melléknév értelemben is.

Tulajdonságjelzők:

nagy: madü(I)
kicsi: kücsü(I)
kiváló, jó: bar(I)
magas: hegi(I)
megelőző: klüni(I)
következő: jüvi(általában)I, vüni(ember)I
boldog: lünde(I)
fő, meghatározó: edi, meghatározni, diszponálni vmi felett: edin(I)
rossz: vatah(I)

hős: hideo(I), hősies: hideosi(I)
szent, örök: suchü(I)
eszes, okos: eszisi(I)
kemény: dita(I)
tűzből való: teszthi(I)
tüzes: teszthild(I)
öreg: vüregh(I)
ősz(hajú): szor(I)
rég: avesi(I)
új: vuli(I)
fél (vminek a fele): vele(I)
másik: keltüdisi(I)
iker-, kettős: jerki(I)
messzi: meti(I), nessze lévő ember: metesi, metisi(I)
hirtelen, váratlan, követhetetlenül gyors: bende(I), bendi, bendikh(I): rajtaütés
feleslegs: berü(I), feleslegesen: berüin(I)
hamis: ullü(I), hamisan: ullün(I)
sivár: sivasi(I)
sivatag: sivasild, sivasad(I)
pusztulás: siva, pusztítás: sivata, sivatad(I), (háborús, emberi): sivatakh

Határozó szavak:

most pedig: imaszt(I), mostani: imaszi(I)
akkor, akkoriban: omaszt(I), akkori:omaszti(I)
itt ez: hit(I)
ott az: hot(I)
ki: küh(I)
be: béh(I)
iszia(K), (isja?): nyomósító összevonó határozószó: bizony(az), azpedig
együtt v.k./v.m.-vel: jüncsta
feleslegesen: berüin(I)
külön v.k./v.m.-től: klün

Helyhatározók:

hely, a tér egy része: thege(I)
belülről mozgató lélek, belső üreg, barlang: béla(I)
itt (általában): hithege(I), ott (általában): vojthege(I)
messze: mete(I)

Időhatározók:

ma: ma, bima(I)
most: hima(I)
tegnap: klümma(I)
holnap: voljma(I)

sokáig tartó folyamat: volgjama(I), sokára, hosszú idő múlva: volgjama ben(I)

soha: sukhüene(I)

éjszaka: hosszúni(I),éjszaka (napszak): hosszún(I)

MELLÉKNÉVI HATÁROZÓ nagy általánosságban, számtalan rendhagyó esettel: melléknév+N, pl.

berü=felesleges, berün= feleslegesen

Kötőszavak:

és: aj(I)

éspedig: ajsi(I)

ha: cha(I)

mégis, ennek ellenére: idiam(I)

mégpedig (azért): ajsiam(I)

azérthogy: isiam(I)

Gyakorító képző:

-d, pl. atha - athad: atyaság, atyák intézménye

Kicsinyítő képző:

-r, pl. chunur: kis férfi, vantar: kis erdő, virághir: kis virág, rendhagyó módon: majra: anyácska, athira: atyácska, apácska, amri: kislány

Nagyító képző:

m, pl. chunum: nagy (darab) férfi, orem: nagy hegycsúcs, nagy orr

Elvonatkoztató képző:

- ság, -ség: -S szóvégi képző, pl. nagyság: madüs

Jelzősített elvonatkoztató képző:

-SI szóvégi képző, pl.: nagyságos: madüsi, hősies: hideosi

Elvonatkoztató általánosító képző:

-ILD szóvégi képző, pl. jágh: hegy, jághild: hegység

Nem:

nen(I), IGEN, ÍGY: ejen(I)

Posztpozíciók(I):

hen: -on,en,ön

ben: ban,ben

be: ba,be

wra: ra,re,rea

szamar: vki, vmi számára, számotokra: samtükhra

whet: val, vel

alto: vki, vmi által, vkin, vmin keresztül, alt: igekötő: át, pl. altvün: átjönni

velje: vmi felé, irányában

vojle: vmi fölé

wereji: vmi felé, vimi irányában (haladni)

en: általános tagadó posztpozíció, főnevek és igék előtt is.

i: általános elvonatkoztatás: valahonnan, valamitől, alakitól. pl. Párszikhi: Perzsiái, Perzsiából jött, való.

no: vkinek, vminek neki, vkivel, vmivel szemben

dima: ellenében

dergü: vimivel, vkivel szemközt álló, szemben; szemközti melléknévként

Postpos cumpraepos

sopru....hen: vimn lefelé, lefelé menetben, lefelé menet vhol:

veszpru....hen: vmin felfelé, felfelé menetben, felfelé menet vhol

Számnevek(I):

Alapszámnevek:

egy: idzsi tizenegy: tiz hen idzsi

kettő: keltü tizenkettő: tiz hen keltü

három: khormu tizenhárom: tiz hen khormu

négy: nijdzsi tizennégy: tiz hen nijdzsi

öt: hütü tizenöt: tiz hen hütü

hat: hotu tizenhat: tiz hen hotu

hét: jeti tizenhét: tiz hen jeti

nyolc: loncsoj tizennyolc: tiz hen loncsoj

kilenc: klüntiz tizenkilenc: tiz hen klüntiz

tíz: tiz húsz: khuszi, huszonegy: khuszi hen idzsi, stb.

harminc: khormu ben tiz száz: száth

negyven: nijdzsi ben tiz ezer: hezer

ötven: hütü ben tiz

hatvan: hotu ben tiz

hetven: jeti ben tiz

nyolcvan loncsoj ben tiz

kilencven: klüntiz ben tiz

Sorszámnevek:

első: elenisi

második: keltüsi

harmadik: khormusi....N-ik:.....-si

Törtszámnevek:

egyketted: idzsi-keltüdi

egyhamrad: idzsi-khormudi

egynegyed: idzsi-nijdzsidi

egyötöd: idzsi-hütüdi

egyhatod: idzsi-hotudi

egyheted: idzsi-jetedi

egynyolcad: idzsi-loncsojdi
egykilenced: idzsi-klüncidi
egytizet: idzsi-tizedi
egyhuszad: idzsi-khuszidi

Személyes névmások(I):

Alanyeset:

én: ejn mi: minkh

te: ti ti: tikh

ő: ü(j) ők: üjkh

Tárgyeset:

engem(et): inkmüt minket: minkhüt

téged: tinküt titeket: tenkhtüt

öt: jüt őket: jönkhüt

Birtokos eset:

enyém: imtin miénk: mibinkh

tiéd: tijint tiétek: tibitekh

övé: ? övék: ?

Részes eset:

nekem: nikhüm nekünk: nikhünkh

neked: nikhüt nektek: nüketekh

neki: nükin nekik: nükiyekh